TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. rugsėjo 26 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga – Direktyva 89/391/EEB – Bendrosios pareigos dėl saugos ir sveikatos apsaugos – Lygiagrečiai vykstantys nacionaliniai procesai – Administracinio teismo sprendimas, turintis *res judicata* galią baudžiamųjų bylų teisme – Įvykio kvalifikavimas kaip „nelaimingo atsitikimo darbe“ – Direktyvos 89/391 garantuojamų teisių apsaugos veiksmingumas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisė būti išklausytam – Bendrosios kompetencijos teismo teisėjo drausminė procedūra dėl Sąjungos teisei prieštaraujančio Konstitucinio Teismo sprendimo nepaisymo – Sąjungos teisės viršenybė“

Byloje C-792/22

dėl *Curtea de Apel Braşov* (Brašovo apeliacinis teismas, Rumunija) 2022 m. gruodžio 21 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2022 m. gruodžio 23 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš

MG,

dalyvaujant

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM,

SC Energotehnica SRL Sibiu,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Arabadjiev, Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojas L. Bay Larsen (pranešėjas), teisėjai T. von Danwitz, P. G. Xuereb ir A. Kumin,

generalinis advokatas A. Rantos,

kancleris A. Calot Escobar,

* Proceso kalba: rumunų.

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea*, atstovaujamos D. Câmpean,

– Rumunijos vyriausybės, atstovaujamos R. Antonie, E. Gane ir A. Rotăreanu,

– Europos Komisijos, atstovaujamos A. Armenia ir D. Recchia,

susipažinęs su 2024 m. balandžio 11 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1989 m. birželio 12 d. Tarybos direktyvos 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo (OL L 183, 1989, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 349) 1 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 dalies ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 31 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant baudžiamąją bylą, iškeltą MG dėl saugos ir sveikatos darbe taisyklių nesilaikymo ir netyčinio nužudymo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 89/391

3 Direktyvos 89/391 10 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„[K]adangi nelaimingi atsitikimai darbe ir profesinės ligos vis dar labai dažni; kadangi reikia imtis prevencinių priemonių arba jas nedelsiant tobulinti, kad būtų užtikrinta darbuotojų sauga ir sveikata bei aukštesnis apsaugos lygis.“

4 Šios direktyvos 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta:

„1. Šios direktyvos paskirtis – nustatyti priemones, skatinančias gerinti darbuotojų saugą ir sveikatą darbe.

2. Šiam tikslui šioje direktyvoje yra pateikti bendrieji principai dėl profesinės rizikos prevencijos, saugos ir sveikatos apsaugos, rizikos rūšių ir nelaimingus atsitikimus lemiančių veiksnių pašalinimo, informavimo, konsultavimo, proporcingo dalyvavimo pagal nacionalinės teisės aktus ir (arba) nacionalinę praktiką ir darbuotojų bei jų atstovų profesinio mokymo, taip pat bendrosios gairės dėl minėtų principų įgyvendinimo.“

5 Minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės imasi būtinų priemonių, kad užtikrintų, jog darbdaviai, darbuotojai ir darbuotojų atstovai laikytųsi teisinių nuostatų, būtinų šiai direktyvai įgyvendinti.“

6 Tos pačios direktyvos 5 straipsnio „Bendrosios nuostatos“ 1 dalyje numatyta:

„Darbdavio pareiga – užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą visais su darbu susijusiais aspektais.“

Rumunijos teisė

Baudžiamasis kodeksas ir baudžiamojo proceso kodeksas

7 *Codul penal* (Baudžiamasis kodeksas) 350 straipsnyje „Darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos teisės aktų reikalavimų nesilaikymas“ numatyta:

„1. Bet kuris asmuo, nevykdantis su darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga susijusių pareigų ir nesilaikantis šioje srityje nustatytų priemonių, jei dėl to kyla neišvengiama nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos grėsmė, baudžiamas laisvės atėmimu nuo šešių mėnesių iki trejų metų arba bauda.

<…>

3. Už šio straipsnio 1 ir 2 dalyje nurodytas veikas baudžiama laisvės atėmimu nuo trijų mėnesių iki vienų metų arba bauda, jei ši veika padaroma dėl neatsargumo.“

8 Šio kodekso 192 straipsnio „Neatsargus gyvybės atėmimas“ 2 dalyje nurodyta:

„Už neatsargų gyvybės atėmimą dėl teisės aktų nuostatų ar atsargumo priemonių, numatytų verčiantis profesija, amatu arba vykdant tam tikrą veiklą, nesilaikymo baudžiama laisvės atėmimu nuo dvejų iki septynerių metų. Jei pats teisės aktų nuostatų pažeidimas ar atsargumo priemonių nesilaikymas yra nusikalstama veika, taikomos taisyklės, susijusios su nusikalstamų veikų sutaptimi.“

9 *Codul de procedură penală* (Baudžiamojo proceso kodeksas) 52 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas turi jurisdikciją nagrinėti bet kokį klausimą, į kurį reikia atsakyti prieš priimant sprendimą byloje, net jei pagal savo pobūdį šis klausimas priskiriamas kito teismo jurisdikcijai, išskyrus atvejus, kai jurisdikcija nepriklauso teisminėms institucijoms.

2. Sprendimą dėl tokio preliminaraus klausimo turi priimti baudžiamųjų bylų teismas, atsižvelgdamas į taisykles ir įrodymus, susijusius su sritimi, kuriai priklauso toks klausimas.“

Įstatymas dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos

10 2006 m. liepos 14 d. *Legea Nr. 319/2006 a securității și sănătății în muncă* (Įstatymas Nr. 319/2006 dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos) (*Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 646, 2006 m. liepos 26 d.; toliau – Įstatymas dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos), kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Direktyva 89/391, 5 straipsnyje numatyta:

„Šiame įstatyme <…>:

<…>

g) nelaimingas atsitikimas darbe – tai sunkus kūno sužalojimas, taip pat ūmus profesinis apsinuodijimas, įvykęs darbo metu arba atliekant tarnybines pareigas ir lėmęs laikiną nedarbingumą ne trumpesniam kaip trijų kalendorinių dienų laikotarpiui, invalidumą arba mirtį;

<…>“

11 Šio įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Darbdavys turi sudaryti sąlygas, kad bet kuris darbuotojas būtų pakankamai ir tinkamai apmokytas, kiek tai susiję su sauga ir sveikatos apsauga darbe, be kita ko, pateikdamas informaciją ir nurodymus, susijusius su jo darbo vieta ir pareigomis:

<…>

b) darbo pakeitimo <…> atveju.“

12 Minėto įstatymo 22 straipsnis suformuluotas taip:

„Bet kuris darbuotojas turi atlikti darbą, atsižvelgdamas į savo išsilavinimą ir pasirengimą, taip pat į iš darbdavio gautus nurodymus, taip, kad nei jam, nei kitiems asmenims, kuriuos gali paveikti jo veiksmai arba neveikimas darbe, nekiltų nelaimingo atsitikimo ar profesinės ligos pavojaus.“

13 Pagal to paties įstatymo 29 straipsnio 1 dalį teritorinės darbo inspekcijos privalo atlikti tyrimą, jei įvyko įvykis, pasibaigęs, be kita ko, nukentėjusiojo mirtimi. Šio įstatymo 29 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad tyrimo rezultatas fiksuojamas protokole.

Būtiniausi saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimai

14 2006 m. rugpjūčio 30 d. *Cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă* (Būtiniausi saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimai darbuotojams naudojant darbo įrangą), patvirtinti *Hotărârea Guvernului* Nr. 1146/2006 (*Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 815, 2006 m. spalio 3 d.), numatyta:

„3.3.2.1. Atliekant darbus su elektros įrenginiais ir įranga, apsauga nuo tiesioginio sąlyčio su elektros srove užtikrinama techninėmis priemonėmis, kurias papildo organizacinės priemonės. <…>

3.3.2.3. Apsauga nuo tiesioginio sąlyčio su elektros srove užtikrinama šiomis organizacinėmis priemonėmis:

a) darbus su elektros įrenginiais (gedimų šalinimą, remontą, prijungimą ir kt.) turi atlikti tik kvalifikuoti, leidimus turintys ir apmokyti dirbti atitinkamą darbą elektrikai;

b) darbai turi būti atliekami remiantis bet kokia forma gautais darbo nurodymais;

<…>

e) dėl kiekvieno darbo su elektros įrenginiais turi būti parengtos darbo instrukcijos.

3.3.2.4. Dirbti su įrenginiais, mašinomis, įranga ir aparatais, kuriuose naudojama elektros energija, leidžiama tik remiantis tokia forma gautais darbo nurodymais:

<…>

d) žodiniai nurodymai (ŽN);

<…>

3.3.23.1. Kai darbai atliekami su elektros įrenginiais ar darbo įranga, su kuriais dirbant įjungiama arba išjungiama įtampa, turi būti naudojamos nuo elektros srovės apsaugančios priemonės. <…>

3.3.23.4. Darbus su elektros įrenginiais ir įranga, kai įtampa neišjungiama, turi atlikti darbuotojai, turintys teisę dirbti esant įtampai.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

15 2017 m. rugsėjo 5 d. elektrikas, *SC Energotehnica SRL Sibiu* (toliau – *Energotehnica*) darbuotojas, mirė nutrenktas elektros srovės, kai taisė lauko šviestuvą ant žemos įtampos stulpo žemės ūkio valdoje.

16 Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad MG, kuris taip pat dirbo *Energotehnica*, buvo atsakingas už darbo organizavimą, darbuotojų apmokymą, taip pat privalėjo imtis priemonių, siekiant užtikrinti darbo saugos ir apsaugos įrangos naudojimą.

17 Po šios mirties dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo įvykio buvo pradėtos dvi procedūros, t. y. pirma, *Inspecția Muncii* (Darbo inspekcija, Rumunija) pradėta administracinio tyrimo procedūra prieš *Energotehnica* ir, antra, MG baudžiamasis persekiojimas už teisės aktuose numatytų saugumo darbe priemonių nesilaikymą ir netyčinį nužudymą.

18 Pirma, dėl administracinio tyrimo pažymėtina, jog Darbo inspekcija 2019 m. rugsėjo 9 d. tyrimo protokole pripažino, kad įvyko „nelaimingas atsitikimas darbe“, kaip tai suprantama pagal nacionalinės teisės nuostatas.

19 Tada *Energotehnica* kreipėsi į *Tribunalul Sibiu* (Sibiu apygardos teismas, Rumunija) su administraciniu skundu dėl šio protokolo panaikinimo.

20 2021 m. vasario 10 d. sprendimu šis teismas iš dalies panaikino minėtą protokolą ir, priešingai, nei kvalifikavo Darbo inspekcija, nusprendė, kad nagrinėjamas įvykis nėra nelaimingas atsitikimas darbe.

21 Dėl šio sprendimo Darbo inspekcijos pateiktas apeliacinis skundas 2021 m. birželio 14 d. buvo atmestas *Curtea de Apel Alba Iulia* (Alba Julijos apeliacinis teismas, Rumunija) sprendimu.

22 Antra, dėl MG baudžiamojo persekiojimo pažymėtina, kad, remiantis 2020 m. liepos 31 d. *Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea* (Prokuratūra prie Rupios pirmosios instancijos teismo, Rumunija) kaltinamuoju aktu, jis buvo perduotas *Judecătoria Rupea* (Rupios pirmosios instancijos teismas, Rumunija).

23 Šiame kaltinamajame akte buvo nurodyta, kad 2017 m. rugsėjo 5 d., apie 18.00 val., MG nukentėjusiajam davė nurodymą atlikti su aptariamu šviestuvu susijusį darbą, tačiau nesiėmė reikalaujamų darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos priemonių, t. y. darbą turėjo atlikti turintis leidimą darbuotojas, prižiūrint MG. Nukentėjusysis ėmėsi šios užduoties prieš tai neatjungęs įrenginio nuo elektros įtampos ir be nuo elektros srovės apsaugančių pirštinių.

24 Nukentėjusiojo teisių perėmėjai šiame teisme pareiškė civilinius ieškinius; jie prašė priteisti iš MG ir *Energotehnica*, kuri atsakinga už MG pagal civilinę atsakomybę, atlyginti jų patirtą žalą.

25 2021 m. gruodžio 24 d. nuosprendžiu *Judecătoria Rupea* (Rupios pirmosios instancijos teismas) panaikino baudžiamąjį MG persekiojimą ir atmetė nukentėjusiojo teisių perėmėjų civilinį ieškinį. Šis teismas, pirma, nusprendė, kad buvo pagrįstų abejonių dėl to, ar MG nukentėjusiajam davė nurodymą atlikti darbą, ir, antra, nagrinėjamas atsitikimas įvyko pasibaigus darbo valandoms, todėl jo negalima pripažinti nelaimingu atsitikimu darbe.

26 Prokuratūra prie Rupios pirmosios instancijos teismo ir nukentėjusiojo teisių perėmėjai dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą *Curtea de Apel Brașov* (Brašovo apeliacinis teismas, Rumunija), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

27 Šis teismas pažymi, kad pagal Rumunijos teisę, aiškinamą atsižvelgiant į *Curtea Constituțională* (Konstitucinis Teismas, Rumunija) jurisprudenciją, administracinio teismo sprendimas yra privalomas baudžiamąją bylą nagrinėjančiam teismui, nes jis turi *res judicata* galią. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad klausimas, ar įvykis, dėl kurio nukentėjusysis žuvo, yra „nelaimingas atsitikimas darbe“, kaip tai suprantama pagal Įstatymą dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos, yra „preliminarus klausimas“, kaip tai suprantama pagal Baudžiamojo proceso kodekso 52 straipsnį.

28 Šiuo klausimu šis teismas pabrėžia, kad *Curtea Constituțională* (Konstitucinis Teismas) 2021 m. vasario 17 d. sprendimu pripažino absoliučią *res judicata* galią civiliniams sprendimams (*lato sensu*), kuriais buvo išsprendžiami tokie preliminarūs klausimai.

29 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad dėl šios priežasties jis yra saistomas administracinio teismo, kuris atsisakė pagrindinėje byloje nagrinėjamą įvykį pripažinti nelaimingu atsitikimu darbe, kaip tai suprantama pagal Rumunijos teisę, padarytų išvadų.

30 Vis dėlto *res judicata* galia, kurią turi toks kvalifikavimas, neleidžia jam priimti sprendimo dėl kaltinamųjų baudžiamosios ar civilinės atsakomybės, nes toks kvalifikavimas yra nusikalstamos veikos, dėl kurios jis turi priimti sprendimą, sudėties elementas.

31 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo, kad baudžiamojoje byloje civilius ieškinius pareiškusios šalys nebuvo išklausytos administraciniame teisme, nes administracinis procesas vyko tik tarp *Energotehnica* ir Darbo inspekcijos.

32 Toks galimybės priimti sprendimą dėl baudžiamosios ar civilinės atsakomybės nebuvimas, nors abiejuose procesuose išklausytos šalys nėra tos pačios, pažeidžia
Direktyvos 89/391 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse ir 5 straipsnio 1 dalyje, siejamose su Chartijos 31 straipsnio 1 dalimi, įtvirtintą darbdavio atsakomybės principą ir darbuotojų apsaugos principą.

33 Tokiomis aplinkybėmis *Curtea de Apel Braşov* (Brašovo apeliacinis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar pagal darbuotojų apsaugos ir darbdavio atsakomybės principus, įtvirtintus [Direktyvos 89/391], į nacionalinę teisę perkeltos [Įstatymu dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos], 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse ir 5 straipsnio 1 dalyje, siejamose su [Chartijos] 31 straipsnio 1 dalimi, draudžiamos tokios teisės aktų nuostatos, kokios taikytinos pagrindinėje byloje, [išaiškintos] nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimu, pagal kurias administracinis teismas, gavęs darbdavio prašymą ir *inter partes* procese dalyvaujant tik valstybės administracinei institucijai, gali galutinai nuspręsti, kad tam tikras įvykis negali būti laikomas nelaimingu atsitikimu darbe, kaip jis suprantamas pagal šią direktyvą, ir taip gali užkirsti kelią baudžiamajam teismui – į kurį kreipėsi prokuroras baudžiamojoje byloje, iškeltoje atsakingam darbuotojui, arba civilinis ieškovas civilinėje byloje prieš tą patį darbdavį, kuris yra patrauktas civilinėn atsakomybėn baudžiamojoje byloje, ir jo atsakingam darbuotojui – priimti kitokį sprendimą dėl to paties įvykio kvalifikavimo kaip nelaimingo atsitikimo darbe, nes, turint omenyje įsiteisėjusio administracinio sprendimo *res judicata* galią, šis [kvalifikavimas] yra baudžiamojoje byloje nagrinėjamų nusikalstamų veikų sudėties elementas (ir jo nesant negalima nustatyti nei baudžiamosios atsakomybės, nei su ja susijusios civilinės atsakomybės kartu su baudžiamąja atsakomybe)?

2. Jei [į pirmąjį klausimą] būtų atsakyta teigiamai, ar Sąjungos teisės viršenybės principas turi būti aiškinamas taip, kad juo remiantis draudžiama nacionalinė teisės nuostata ar praktika, pagal kurią nacionaliniai teismai yra saistomi nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimų ir dėl šios priežasties negali, nepadarydami drausminio nusižengimo, savo iniciatyva netaikyti iš tokių sprendimų kylančios jurisprudencijos, net jei atsižvelgdami į Teisingumo Teismo sprendimą mano, kad tokia jurisprudencija prieštarauja Direktyvos 89/391, į nacionalinę teisę perkeltos [Įstatymu dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos], 1 straipsnio 1 ir 2 dalims ir 5 straipsnio 1 daliai, siejamoms su [Chartijos] 31 straipsnio 1 dalimi?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl priimtinumo

34 Rumunijos vyriausybė tvirtina, kad prejudiciniai klausimai yra nepriimtini.

35 Kiek tai susiję su pirmuoju klausimu, ši vyriausybė teigia, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nagrinėja apeliacinį skundą, pateiktą nagrinėjant bylą dėl darbuotojo, o ne darbdavio baudžiamosios atsakomybės, nes baudžiamojoje byloje keliamas tik darbdavio civilinės atsakomybės klausimas. Tačiau Direktyvoje 89/391 reglamentuojamos tik darbdavių pareigos užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą visais su darbu susijusiais aspektais, taip pat

darbdavių atsakomybė už šių pareigų nevykdymą. Taigi teisinis santykis, dėl kurio turi nuspręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nepatenka į šios direktyvos *ratione materiae* taikymo sritį. Todėl pirmasis prejudicinis klausimas yra nepriimtinas.

36 Dėl antrojo klausimo Rumunijos vyriausybė tvirtina, kad jis nėra savarankiškas klausimas, nes priklauso nuo atsakymo į pirmąjį klausimą, todėl taip pat turi būti atmestas.

37 Šiuo klausimu reikia priminti, kad tik pagrindinę bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas turi įvertinti prejudicinio sprendimo reikalingumą ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų, kuriems taikoma svarbos prezumpcija, reikšmingumą. Taigi Teisingumo Teismas iš principo turi priimti sprendimą, jeigu pateiktas klausimas susijęs su Sąjungos teisės normos išaiškinimu ar galiojimu, nebent būtų akivaizdu, kad prašomas išaiškinimas visiškai nesusijęs su šio ginčo aplinkybėmis ar dalyku, kad problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinos tam, kad naudingai atsakytų į tą klausimą (2024 m. vasario 22 d. Sprendimo *Unedic*, C-125/23, EU:C:2024:163, 35 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

38 Nagrinėjamu atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad nukentėjusiojo teisių perėmėjai baudžiamųjų bylų teisme pareiškė civilinius ieškinius ir prašė priteisti atlyginti žalą ir iš kaltinamojo, ir iš darbdavio. Todėl negalima teigti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas ginčas nesusijęs su darbdaviu, o pirmajame klausime iškelta problema yra hipotetinė. Be to, klausimas, ar pagal Sąjungos teisę draudžiama administraciniam teismui priimti baudžiamųjų bylų teismui privalomą sprendimą dėl įvykio kvalifikavimo kaip „nelaimingo atsitikimo darbe“, kaip tai suprantama pagal Rumunijos teisę, turi lemiamą reikšmę prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamos bylos baigčiai.

39 Tuo remiantis darytina išvada, kad pateikti klausimai yra priimtini.

Dėl esmės

Dėl pirmojo klausimo

40 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 89/391 1 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 5 straipsnio 1 dalis, siejamos su Chartijos 31 straipsniu ir veiksmingumo principu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, kaip jas aiškina šios valstybės narės Konstitucinis Teismas, pagal kurias galutinis administracinio teismo sprendimas dėl įvykio kvalifikavimo kaip „nelaimingo atsitikimo darbe“ turi *res judicata* galią baudžiamųjų bylų teisme, kai pagal šias teisės nuostatas nuo šio įvykio nukentėjusio darbuotojo teisių perėmėjams nesuteikiama galimybės būti išklausytiems nė viename iš procesų, kuriuose sprendžiama dėl tokio nelaimingo atsitikimo darbe buvimo.

41 Pirmiausia reikia priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją, nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje (2024 m. birželio 13 d. Sprendimo *Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Tikroji energijos kaina)*, C-266/23, EU:C:2024:506, 22 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

42 Tam Teisingumo Teismas turi iš visos nacionalinio teismo pateiktos informacijos ir, be kita ko, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamosios dalies, atrinkti Sąjungos teisės klausimus, aiškintinus atsižvelgiant į pagrindinės bylos dalyką. Be to, Teisingumo Teismui gali tekti atsižvelgti į Sąjungos teisės normas, kurių nacionalinis teismas nebuvo nurodęs savo klausime (2024 m. balandžio 25 d. Sprendimo *PAN Europe (Closer)*, C-308/22, EU:C:2024:350, 86 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

43 Taigi nagrinėjamu atveju reikia pažymėti, kad Chartijos 47 straipsnyje garantuojama teisė į veiksmingą teisminę gynybą taip pat yra svarbi atsakant į pateiktus klausimus.

44 Kalbant apie Direktyvą 89/391, reikia pažymėti, kad iš jos 1 straipsnio 1 dalies, skaitomos atsižvelgiant į šios direktyvos dešimtąją konstatuojamąją dalį, matyti, kad jos tikslas – nustatyti prevencines priemones, skatinančias gerinti darbuotojų saugą ir sveikatą darbe, kad būtų užtikrintas geresnis apsaugos lygis.

45 Šioje direktyvoje, kaip nurodyta jos 1 straipsnio 2 dalyje, įtvirtinti bendrieji principai, be kita ko, susiję su profesinės rizikos prevencija ir sauga bei sveikatos apsauga, rizikos ir nelaimingų atsitikimų veiksnių šalinimu, taip pat bendros šių principų įgyvendinimo gairės.

46 Be to, Direktyvos 89/391 5 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad darbdavio pareiga – užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą visais su darbu susijusiais aspektais.

47 Kaip Teisingumo Teismas patikslino 2007 m. birželio 14 d. Sprendimo K*omisija / Jungtinė Karalystė* (C-127/05, EU:C:2007:338) 41 punkte, šia nuostata įtvirtinta darbdavio pareiga užtikrinti darbuotojams saugią darbo aplinką, o šios pareigos turinys patikslintas šios direktyvos 6–12 straipsniuose ir keliose specialiosiose direktyvose, numatančiose prevencines priemones, kurių reikia imtis tam tikruose specifiniuose gamybos sektoriuose.

48 Vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši nuostata tik numato bendrąją darbdavio pareigą užtikrinti saugą, bet nenurodo jokios atsakomybės rūšies (2007 m. birželio 14 d. Sprendimo *Komisija / Jungtinė Karalystė* C-127/05, EU:C:2007:338, 42 punktas).

49 Todėl, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 39 punkte ir kaip teigia Europos Komisija, nors Direktyvoje 89/391 nurodomas darbdavio atsakomybės principas ir nustatomos bendrosios pareigos dėl darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos visais su darbu susijusiais aspektais, joje nėra jokios konkrečios nuostatos dėl ieškinių, susijusių su darbdavio atsakomybe už šių pareigų nevykdymą, pareiškimo procesinių reikalavimų.

50 Be to, nors Chartijos 31 straipsnio, kuriuo savo pirmajame prejudiciniame klausime remiasi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, 1 dalyje numatyta, kad „[k]iekvienas darbuotojas turi teisę į saugias, jo sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas“, joje taip pat nepatikslinami ieškinių, kuriuos turėtų būtų galima pareikšti, kai nebuvo užtikrinta darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga, pareiškimo procesiniai reikalavimai.

51 Kadangi Sąjungos teisėje nėra suderintos procedūros, taikytinos darbdavio atsakomybei kilti, kai nesilaikoma Direktyvos 89/391 4 straipsnio 1 dalyje ir 5 straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų, vadovaujantis valstybių narių procesinės autonomijos principu šios procedūros turi būti įtvirtintos valstybių narių vidaus teisinėje sistemoje, su sąlyga, kad jos nėra mažiau palankios už reglamentuojančias panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netampa praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės

suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) (pagal analogiją žr. 2024 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Air Europa Líneas Aéreas*, C-173/23, EU:C:2024:295, 31 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

52 Be to, Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad, nesant šią sritį reglamentuojančių Sąjungos teisės aktų, taisyklės, kuriomis įgyvendinamas *res judicata* galios principas, nustatomos valstybių narių teisės sistemose vadovaujantis jų procesinės autonomijos principu, tačiau turi būti paisoma lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (2018 m. spalio 24 d. Sprendimo *XC ir kt.*, C-234/17, EU:C:2018:853, 21 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

53 Konkrečiai kalbant, nustatydamos teisminės gynybos procesinius reikalavimus, skirtus pagal Direktyvą 89/391 suteikiamų teisių apsaugai užtikrinti, valstybės narės turi paisyti teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtintą Chartijos 47 straipsnyje, kuriame patvirtintas veiksmingos teisminės gynybos principas. Taigi valstybės narės turi užtikrinti, kad teisių gynimo priemonių konkrečios įgyvendinimo sąlygos neturėtų neproporcingo poveikio Chartijos 47 straipsnyje nurodytai teisei į veiksmingą teisinę gynybą (pagal analogiją žr. 2023 m. sausio 12 d. Sprendimo *Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság*, C-132/21, EU:C:2023:2, 50 ir 51 punktus).

54 Šią teisę sudaro įvairūs elementai, tarp kurių, be kita ko, yra teisė būti išklausytam. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad su pagrindine teise į veiksmingą teisminę gynybą būtų nesuderinama teismo sprendimą grįsti faktais ir dokumentais, su kuriais pačios šalys ar viena iš jų negalėjo susipažinti ir dėl kurių negalėjo pareikšti savo nuomonės (šiuo klausimu žr. 2024 m. balandžio 25 d. Sprendimo *NW ir PQ (Įslaptinta informacija)*, C-420/22 ir C-528/22, EU:C:2024:344, 106 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

55 Taigi, kai baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas turi priimti sprendimą dėl civilinės atsakomybės, kuri kyla dėl veikų, inkriminuojamų kaltinamajam, tokius reikalavimus reiškiančių šalių teisė būti išklausytoms būtų pažeista, jeigu jos negalėtų pateikti savo pozicijos dėl sąlygos, būtinos šiai atsakomybei atsirasti. Iš tiesų tokiu atveju tai, kad šios šalys gali pareikšti savo poziciją teisme dėl darbdavio atsakomybės, neturėtų jokios naudos.

56 Taip būtų ir tada, jei klausimas dėl tokios sąlygos būtų išspręstas kito teismo – kuriame šalys negalėjo dalyvauti ir neturėjo bent realios galimybės pateikti argumentų – sprendimu, privalomu teismui, sprendžiančiam dėl šios atsakomybės.

57 Vis dėlto tuo atveju, kai šalys turėjo tokią teisę ir visų pirma realią galimybę pateikti argumentus, aplinkybė, kad jos nepasinaudojo šia teise, neturi reikšmės.

58 Nagrinėjamu atveju nacionalinis teismas turi patikrinti, ar nukentėjusiojo teisių perėmėjai, pareiškę civilinius ieškinius baudžiamojoje byloje, turėjo teisę būti išklausyti administraciniame teisme, konkrečiai – dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo įvykio galutinio kvalifikavimo kaip „nelaimingo atsitikimo darbe“.

59 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 89/391 1 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 5 straipsnio 1 dalis, siejamos su Chartijos 47 straipsniu ir veiksmingumo principu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, kaip jas aiškina šios valstybės narės Konstitucinis Teismas, pagal kurias galutinis administracinio teismo sprendimas dėl įvykio kvalifikavimo kaip „nelaimingo atsitikimo darbe“ turi *res judicata* galią baudžiamųjų bylų teisme, jeigu šis teismas turi priimti

sprendimą dėl civilinės atsakomybės, kuri kyla dėl veikų, inkriminuojamų kaltinamajam, kai pagal šias teisės nuostatas nuo šio įvykio nukentėjusio darbuotojo teisių perėmėjams nesuteikiama galimybės būti išklausytiems nė viename iš procesų, kuriuose sprendžiama dėl tokio nelaimingo atsitikimo darbe buvimo.

Dėl antrojo klausimo

60 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Sąjungos teisės viršenybės principas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, pagal kurias nacionaliniai bendrosios kompetencijos teismai negali savo iniciatyva netaikyti šios valstybės narės Konstitucinio Teismo sprendimų, antraip jų nariams grėstų drausminės procedūros, nors, atsižvelgdami į Teisingumo Teismo pateiktą išaiškinimą, mano, kad šiais sprendimais pažeidžiamos Direktyvoje 89/391 įtvirtintos asmenų teisės.

61 Pirmiausia reikia pažymėti, kad nacionalinis teismas, pasinaudojęs jam SESV 267 straipsnio antroje pastraipoje suteikta galimybe, turi neatsižvelgti į aukštesnės instancijos nacionalinio teismo vertinimus, jeigu remdamasis Teisingumo Teismo pateiktu išaiškinimu mano, kad jie neatitinka Sąjungos teisės, ir prireikus netaikyti nacionalinės teisės normos, įpareigojančios jį laikytis šio aukštesnės instancijos teismo sprendimų (2022 m. vasario 22 d. Sprendimo *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)*, C-430/21, EU:C:2022:99, 75 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

62 Tokia išvada taikytina ir tuo atveju, kai bendrosios kompetencijos teismas privalo laikytis, jo nuomone, Sąjungos teisei prieštaraujančio nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimo (šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimo *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)*, C-430/21, EU:C:2022:99, 76 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

63 Šiomis aplinkybėmis svarbu priminti, kad pagal Sąjungos teisę atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo principą reikalaujama, kad nacionaliniai teismai, atsižvelgdami į visą vidaus teisės sistemą ir taikydami joje pripažintus aiškinimo metodus, pagal savo jurisdikciją imtųsi visų priemonių, kad būtų užtikrintas visiškas atitinkamos direktyvos veiksmingumas ir priimtas ja siekiamą tikslą atitinkantis sprendimas. Tokio Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo reikalavimas visų pirma apima nacionaliniams teismas nustatytą pareigą prireikus pakeisti suformuotą nacionalinę jurisprudenciją, jeigu paaiškėja, kad ji pagrįsta su direktyvos tikslais nesuderinamu nacionalinės teisės aiškinimu (2018 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften*, C-684/16, EU:C:2018:874, 59 ir 60 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

64 Dėl galimos nacionalinio teisėjo drausminės atsakomybės Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Sąjungos teisė draudžia nacionalinės teisės nuostatas ar praktiką, pagal kurias nacionalinio teismo teisėjui gali kilti drausminė atsakomybė už bet kokį nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimų nesilaikymą (šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimo *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)*, C-430/21, EU:C:2022:99, 87 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

65 Žinoma, kiek tai susiję su drausmine atsakomybe, kuri pagal nagrinėjamas nacionalinės teisės nuostatas gali kilti bendrosios kompetencijos teismo teisėjams, nesilaikantiems nacionalinio Konstitucinio Teismo sprendimų, pažymėtina, kad iš tiesų dėl siekio išsaugoti teismų nepriklausomumą, be kita ko, negali būti visiškai atmesta teisėjo drausminės atsakomybės

atsiradimo galimybė tam tikrais visiškai išimtiniais atvejais dėl tokio teisėjo priimtų teismo sprendimų (šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimo *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)*, C-430/21, EU:C:2022:99, 83 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

66 Vis dėlto siekiant išsaugoti šį nepriklausomumą atrodo svarbu, kad bendrosios kompetencijos teismo teisėjams nebūtų keliamos drausmės bylos ar skiriamos drausminės nuobaudos už tai, kad naudojasi galimybe kreiptis į Teisingumo Teismą pagal SESV 267 straipsnį, kuri priklauso jų išimtinei kompetencijai (šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimo *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)*, C-430/21, EU:C:2022:99, 83–85 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

67 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Sąjungos teisės viršenybės principas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, pagal kurias nacionaliniai bendrosios kompetencijos teismai negali savo iniciatyva netaikyti šios valstybės narės Konstitucinio Teismo sprendimų – antraip jų nariams grėstų drausminės procedūros – nors, atsižvelgdami į Teisingumo Teismo pateiktą išaiškinimą, mano, kad šiais sprendimais pažeidžiamos Direktyvoje 89/391 įtvirtintos asmenų teisės.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

68 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1. **1989 m. birželio 12 d. Tarybos direktyvos 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo 1 straipsnio 1 ir 2 dalys ir 5 straipsnio 1 dalis, siejamos su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu ir veiksmingumo principu,**

   turi būti aiškinamos taip:

   pagal jas draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, kaip jas aiškina šios valstybės narės Konstitucinis Teismas, pagal kurias galutinis administracinio teismo sprendimas dėl įvykio kvalifikavimo kaip „nelaimingo atsitikimo darbe“ turi *res judicata* galią baudžiamųjų bylų teisme, kai pagal šias teisės nuostatas nuo šio įvykio nukentėjusio darbuotojo teisių perėmėjams nesuteikiama galimybės būti išklausytiems nė viename iš procesų, kuriuose sprendžiama dėl tokio nelaimingo atsitikimo darbe buvimo.

2. **Sąjungos teisės viršenybės principas**

   turi būti aiškinamas taip:

   pagal jį draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, pagal kurias nacionaliniai bendrosios kompetencijos teismai negali savo iniciatyva netaikyti šios valstybės narės Konstitucinio Teismo sprendimų – antraip jų nariams grėstų drausminės procedūros –

nors, atsižvelgdami į Teisingumo Teismo pateiktą išaiškinimą, mano, kad šiais sprendimais pažeidžiamos Direktyvoje 89/391 įtvirtintos asmenų teisės.

Parašai.